

---

## SANT SIMON

*Jaan Lintrop*

Kaugel kostis kõue kõmin.

Idataevast kerkis tumesinine pilv ja lähenes kiiresti. Tõstis tuult. Seni liikumatud puulehed hakkasid sahisema.

Ma kiirustasin samme. Tahtsin enne vihma jõuda külasse. Aga vaevalt olin esimeste talude kohal, kui pikne minu pää kohal kärgatas. Sellele järgnes äge vihmavalang. Põgenesin lähemasse tallu ulualla. Eespool paistsid majad uuemad ja puhtamad, aga ei olnud enam aega valida.

Vahest oleksid nad mulle pakkunud paremat kaitsetki kui see suitsutare oma sammeldanud katusega, mille pääl kasvavad maltsad ja üksikud rukkikõrred, risti-rästi mademed katuse harjal.

“Selle maja peaks toimetama Eesti Rahva Muuseumi,” mõtlesin ma õueväravast sisse käändes. Koera hingegi ei olnud kusagil, kuigi olin kuni toaukseni iga silmapilk äkilise kallaletungimise vastu valmistatud. Vististe oli siin tegemist ühe niisuguse eeskujulise peremehega, kes kurja ilmaga ei aja koeragi välja. Tõepoolest näiski kõik pere koos olevat. Keegi ei olnud väljast tulles veel aega saanud istet võtta; kõik näisid otsekui pesa päält üles peletatud.

— Pange tuli ahju, käskis valida näoga peremees, praegu veel tõsisem kui muidu. — Kas augud on kõik kinni pandud?

Kõik oli korras, ent peremehe pilvis otsaesine ei läinud veelgi selgemaks.

---

Jaan Lintrop. *Igapäevane elu*. Tallinn: Varrak, 1923, lk 153–158. Esmatriikk: J. Lintrop. *Nutt ja naer*. Tallinn: Joh. Lepp, 1910, lk 89–98.

— On see ka inimene, ei märka nüüd väljalt ära tulla. Hobune, vaene loom, selle saju käes, kaebas ta silmapilk hiljem.

Ta istus maha, akna kõrvale, ja jäi, ilma et oleks piipu pannud, pühalikult nagu kirikus, norutama. Nõnda tegid ka teised; lapsed pugesis kartlikult nurgast välja ja läksid vanade juurde. Usaldavalt istusid nad isa põlvele, kes muidu ei näinud suur lastearmastaja olevat.

Ikka sagedamini nähvasid välgud, kärgatasid kõuehood. See oli pilt, vaadelda neid sikati sakati sähvivaid piksenooli, mis valgustasid kohutav-tumeda pilvi, ainult see tundmus, et sa ise ei ole nende eest millegagi kaitstud, ei lasknud vaatlemismõnu segamata maitsta.

Tõepoolest, veel kunagi ei olnud ma end nõnda Jumala käes tunnud kui sel õudsel päeval.

Ümberringi istusid inimesed, kes seda oma eluaja olid tunnud. Iga leivapaluke, mis nad söid, tuletas seda meelde.

Ja sellepärast nad istusid nii pühalikult, lapsed kui vanad; igauks näis salaja palvetavat.

Ainult rehetoast, kus suits juba maani ulatas, kobis kokkuvajunud inimkuju, täieste pime, ühes käes sukavarda-kott, teises madal järi, kambri ja hakkas rahutult ühest nurgast teise rändama, ise pomisedes vaimulikku laule ja sagedasti tõugates vastu inimesi.

Kotis oli nähtavasti kõik tema varandus ja õnnetuse korral poleks tema oma pimedatest silmadest hoolimata olnud mitte viimane pääseja.

Üheks silmapilguks läks kammer üleni valgeks, ja nagu oleks ka pime aimanud seda suurt valgust, jäi ta kohkunult keset tuba seisma, kuna tema eluta nägu akna poole pöörduna omas täies tarretuses juhmilt välja vahtis.

Sellele järgnes raksatus, nii et väiksed aknaruudud klirisesid; ja kogu hoone näis põruvat.

— Issand, ole meile armuline! ohkas pime ja tema käekott langes maha.

Parajasti kui ta kummardas seda üles võtma, avanes uks ja tugeva kasvuga mees, üleni porine ja läbi märg, astus sisse.

— No kas jälle reis lahti? hüüdis ta häälega, mis ei sobinud sugugi selle pühniku vaikusega.

— Ime, et sinu elu ja varandus on need kõige kallimad! Et sa, sõge, ei näe rahuliste istuda, kuni see mäng läheb üle.

— Seda ei nimetata mänguks, kui Taevataat oma vihas tapleb, tähendas peremees ja tema sõnad tundusid vähe nooivalt.

— See kõik on mäng, loodusvägede mäng. Niisama nagu noored loomad kevadel paaritavad, nõnda ka loodusväed.

See ratsionalist, see tööline oma märja ja porise põllega, see rikkus seda algelementlist meeolu, seda müstitsismi, mida ma salapärasest kartusest värisedes maitsesin.

Ma ei võinud talle kinkida oma pühade tundmuste haavamist.

— Millega siis teie olete nende loodusvägede eest kaitsitud? küsisin, nagu küsitakse vallatumalt poisikeselt, kes oma arvatavas tarkuses pilkab vägevamat olevust.

Nüüd alles ta märkas võorast toas. Olles mind mõõtnud ühe uuriva pilguga, küsis ta omalt poolt:

— Ma tahaksin teada, missuguste vägede eest oleme meie siis kaitsitud!

Ma ei mõistnud seda meest sel silmapilgul. Silmitsesin teda nagu imelooma. Ta seisis ukse all, kuna tema riietest suur loik oli savisele põrandale maha tilkunud.

— Eks sa võta nüüd märjad riided seljast, mis sa neist veel hoiad? Ei sa võinud ka enne vihma ära tulla, manitses peremees.

— Mispärast peremees üksi siis sulase vastu nii armulik on, kui Taevataat tapleb? irvitas mees. — Ma tahtsin kundi lõpetada, selle riba pärast poleks maksnud enam hobust rakendada.

Ta hakkas nüüd kuivi riideid otsima. Pööras kõik asjad segi ja tegi niisugust müra, milles kõuekärgatusedki enam ei kostnud nii kõrvulukustavalt nagu enne.

Ma olin tõsiselt pahane selle inimese pääle. Nagu paha vaim prassis ta jumalakartliku loodusrahva seas.

Et tema kära ennem vaikiks, aidati tal riideid otsida. Olles end ahju paistel ümber seadnud, heitis ta väsinud töömehe meelerahus voodisse. Tasane norin tunnistas varsti, et loodusvägede mäss tema unerahu ei seganud, kuna teised valvel ei mõtelnudki puhkamise pääle.

— Mis inimene see on? küsisin ma, kui müristamises pikemad vaheajad tulid.

— Tema niisugune rahutu vaim kõige oma eluaja olnud, vastas peremees. — Enne oli ta ise peremees olnud. Mässuaastal oli ta nagu arust ära. Just nagu nägi midagi. Möllab, käratseb koosolekutel. Laseb vana vallavalitsuse lahti, paneb uue ametisse, ajab kirjutaja kotti ja püüab kirikherrad — nagu päris pöörane! . . . Kui karistussalgad tulid, pani ta plehku. Talu põletati maha, vana ema suri ehmatuse ja hirmu kätte. Oli mitu aastat ära, siis tuli viimaks ja hakkas mul sulaseks. . . Peremees tahtis veel midagi ütelda, aga äkiline pikselöök, mis näis lähedale langevat, võttis tal sõna suust.

Magaja pööras teise külje, üks raamat kukkus voodi vahelt maha.

Ma tõstsin selle üles. Nimilehelt lugesin “Eteenpäin kalenteri kansalle v. 1906”.

Nähes seda võorast raamatut selles ümbruskonnas, hakkasin teda lehitsema.

Sääl oli päevaraamatu taolisi ülestähendusi.

“Vana aasta õhtul põgenesin kodunt. Öö olin metsas. Näarikuu kümnendal päeval jõudsin Soome.”

Oli pikem vahe, siis tulid üksikud märkused.

“Täna jõudsimme Helsingisse. Aga meie ei jää siia kauaks, meid varitsetakse.

Jõudsimme Tamperele. Hulk rahvast oli meid vaksalis vastu võtmas, meie jõime mitme haritud soomlase juures kohvi ja töölistehe toimetaja kinkis mulle selle raamatu.”

Magaja liigutas end rahutult voodis, ma ei tahtnud edasi tema saladustesse tungida ja panin raamatu käest.

Kõu oli üle läinud, aga äge vihm peksis vastu akent.

Ma ootasin mil sadu üle läheb, et jälle teele minna. Et aega seni mitte muidu viita, tegin juttu vanust asjust, sest selles majas näis muinsus olevat hästi alalhoitud.

— Teie olete vanavara-korjaja? küsis hääl sängist. Magaja oli ärkvel.

— Ja, mina võtan häämeelega vastu ja toimetan edasi.

— Kas see on ka haritud mehe töö? küsiti säält uuesti.

Aga äkiste langes pikutaja pilk raamatule. — Kes selle on välja toonud? Jälle laste ette visatud, seni kui pole muud kui tükid taga.

Ta peitis hoolikalt raamatu padja alla. Aga siis tulid talle teised mõtted. Võib-olla tekkis tal himu end minule paljastada, näidata, kes tema on ja mis ta võib.

Ta lehitses raamatut, käänas selle üle selja ja näitas võiduka näoga mulle üht pilti.

— Näe, see on Sant Simon!

— Sant Simon?

— Sant Simon jah. Näitse. Teie ei tunne teda, — ah jaa, muidugi, teie vanavara-korjaja, teie nuhite ainult minevikus. — Tema oli vanast Prantsuse aadeli soost, isa oli krahv.

— Ah Saint-Simon, taipasin ma.

— No jah, Sant Simon. Kui teda poisikesepõlves kord hull koer oli hammustanud, võtnud ta tulise raua ja põletanud haava välja. — Vaat see on mees! . .

Jutustades selle mehe elulugu ta on uhke, et võib mulle soomekeelset teksti seletada, tema, kes selle asjaga nii tuttav, kuigi ta paiguti võitleb arusaamatusega ja palju läheb kaotsi sellest iseäralikust mehest, kes teinud midagi tööliste hääks, keda politsei taga kiusanud, kuni ta kõik oma varanduse kaotanud.

Ma tunnen nüüd ja tean, kes on Sant Simon.

Vihm oli üle, mind ei pidanud enam mingi asi kinni.

— Ja teie, küsib minult see oleva ilmakorra leppimatu vaenlane. — Mis tegite teie 1905. aastal, siis ei korjanud teie ju ometi mitte vanu närusid?

— Ei, siis ei korjanud ma vanu närusid. Nii oleksin minagi siis nimetanud vanavara. Aga maru on üle ja ilm selge — nüüd pole muud kui minevikku nuhkima.

— Aga ta tuleb jälle, see maru. Oodake aga, las kogub elektrit. Siis läheb vana tants uuesti lahti. Ja mis teete siis teie?

— Ma ei tea. Ma pean nüüd minema. Ja teie? . . Elage hästi — Sant Simon!

JAAN LINTROP (1885–1962) on eesti kirjanik ja ajakirjanik.